

УДК 159.923

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-11

О.Л. ПІНСЬКА,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної та вікової психології,
Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг)*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Статтю присвячено аналізу проблеми психологічних аспектів самореалізації особистості. Мета статті полягає в розкритті сутності самореалізації особистості, теоретичному аналізі та систематизації психологічних аспектів самореалізації особистості у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості. Розглянуто сутність самореалізації особистості як психологічного феномена та варіативні підходи до визначення цього поняття, обґрунтовано систему психологічних аспектів самореалізації особистості і окреслено базові з них. Здійснено змістовний опис цільового та ціннісного аспектів самореалізації особистості та акцентовано увагу на характеристиках ключових особистісних аспектів, таких як цілі, цінності, смисли, що є внутрішніми психологічними детермінантами самореалізації, розкрито їх специфічну роль в загальній структурі і розвитку продуктивної самореалізації особистості. Обґрунтовано доцільність розвитку самореалізації особистості через її опосередкування визначеними психологічними аспектами. Доведено можливість здійснення продуктивної самореалізації через механізми відповідності цілепокладання реальним потенційним можливостям особистості, адекватності використаних способів та засобів цілездійснення. Установлено, що самореалізація, за своєю суттю, є свідомою діяльністю, здійснюваною не одномоментно, а є процесом поетапного неперервного ланцюга актів. На кожному етапі свого розвитку самореалізація відбувається на межі можливостей особистості і набуває того рівня опредметнення сутнісних сил особистості, який свідчить про її вищий рівень, продуктивну самореалізацію. Доведено, що самореалізація можлива лише за умови визначення особистістю діагностики реалістичної, усвідомленої мети «Я-ідеальне», підкріпленої уявленнями про власне «Я-реальне», прийняття її до реалізації та усвідомленням способів її досягнення. Цей процес потребує наявних набутих досягнень і недоліків через механізм самопізнання, за допомогою якого визначається, наскільки на етапі цілепокладання цілі були адекватні, а використані шляхи та способи їх досягнення – ефективними. Окреслено перспективи подальших наукових пошуків щодо особистісних параметрів, які детермінують продуктивну самореалізацію особистості.

Ключові слова: самоактуалізація, самореалізація, аспект, мета, цінність, ціннісні орієнтації, смисл, цілепокладання, цілездійснення.

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічного і політичного розвитку суспільства відбувається прискорення змін, що представлені в усіх сферах життєдіяльності людини. Для того, щоб внутрішньо відповідати сучасній дійсності, людина повинна не тільки адаптуватися до нової ситуації, але й бути здатною змінити її, змінюючись і розвиваючись при цьому сама. Ці нові об'єктивні обставини ставлять людину перед необхідністю вирішення складних питань, пов'язаних із пошуком себе, з визначенням своїх можливостей, із суб'єктивним вибором, що пов'язано з проблемою самореалізації, формуванням потреби в ній, створенням умов, які сприяють переходу самореалізації з потенційного стану в актуальний.

Аналіз наукових досліджень. Проблема самореалізації особистості належить до одних із фундаментальних проблем сучасної психологічної науки й перебуває у сфері дослі-

дженів вітчизняних (С. Максименко, В. Осьодло, Г. Балл, І. Бех, Л. Сохань, Т. Титаренко, Л. Ніколенко, Т. Герасимів, О. Крошка, В. Шапарь та ін.) та зарубіжних (К. Абульханова-Славська, А. Маслоу, Д. Леонтьєв, В. Франкл та ін.) науковців.

У науковій літературі акцентовано увагу на різних аспектах досліджуваного феномена, зокрема: поняття і зміст самореалізації; самодетермінація як психологічна основа самореалізації; психологічні аспекти самореалізації особистості [Т.З. Герасимів, 2009; С.Д. Максименко, В.І. Осьодло, 2010; Л.В. Сохань, 1987]); міра вираження самореалізації, роль життєвих завдань у проектуванні майбутнього, розгляд життєвих цілей у часовій і смислової перспективах, етапи особистісної самореалізації [В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева, 1999]; сутність самореалізації в структурі професійного саморозвитку, спрямованого на усвідомлення людиною себе, як суб'єкта діяльності [Г.О. Балл, 2017]; самореалізація як свідомий цілеспрямований процес розкриття сутнісних сил в різноманітній практичній діяльності, ціннісний аспект самореалізації, сутність, форми існування ціннісних орієнтацій як основу формування особистості [І.Д. Бех, 1997; О.І. Крошка, 2008; Л.М. Ніколенко, 2018]; життєвий шлях як процес самореалізації особистості, проблема смислу у контексті особистісної самореалізації, особливості життєвої стратегії, професійна реалізація в структурі загальної самореалізації, самореалізація як процес розгортання в часі вроджених індивідуум потенцій [К.А. Абульханова-Славская, 1991; Д.А. Леонтьєв, 2007; Frankl, 1959; Maslow, 1968].

Незважаючи на варіативність поглядів науковців щодо досліджуваного феномена, проблема психологічних аспектів самореалізації особистості не знайшла належного висвітлення у наукових доробках і потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає у розкритті сутності самореалізації особистості як психологічного феномена, аналізі та систематизації її психологічних аспектів у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості.

Виклад основного матеріалу. Вирішення означеної проблеми потребує з'ясування сутності феномена самореалізації. Категорія «самореалізація» вперше з'явилася у гуманістично орієнтованих концепціях розвитку особистості. Представники гуманістичної психології (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл та ін.) розглядали прагнення до самоактуалізації (в їх працях вона виступала, по суті, синонімом самореалізації) як розгортання в часі вроджених індивідуум потенцій. Найбільш глибоко сутність самореалізації розкрито А. Маслоу, який стверджував, що самоактуалізація, як бажання людини «стати тим, ким вона може стати», є найвищою потребою людини, прагнення до задоволення якої здатне забезпечити повноцінний розвиток особистості, безперервну реалізацію «потенційних можливостей, здібностей і талантів як звершення своєї місії або покликання, долі тощо, як більш повне пізнання і прийняття своєї власної первісної природи, як невпинне прагнення до єдності, інтеграції або внутрішньої синергії особистості» [Maslow, 1968, с. 49]. А. Маслоу стверджує, що самореалізація – це процес набуття людиною тієї якісної складової, яка розцінюється як максимально можлива.

У вітчизняній психології терміни «самоактуалізація» і «самореалізація» вживаються як синонімічні. Проте різниця між самоактуалізацією і самореалізацією полягає в контексті існування особистості на суб'єктивному, внутрішньому (самоактуалізація) і об'єктивному зовнішньому (самореалізація) планах, а також в різній їх мотиваційній основі: самоактуалізація пов'язана з розпредметненням «світу людини», а самореалізація – з опредметненням її сутнісних сил.

Відповідно до поглядів науковців, самореалізація подана як «особливий самостійний вид внутрішньої активності, що спрямований на усвідомлення людиною себе як суб'єкта діяльності та який зумовлює продуктивне професійне становлення, професійний розвиток, перетворення фахівця на професіонала» [Г.О. Балл, 2017, с. 32]; це «процес реалізації сутнісних сил людини (універсально-діяльнісні здатності), що змістовно визначені та сповнені конкретно-історичним змістом» [Д.А. Леонтьєв, 2007, с. 16]; це «свідомий цілеспрямований процес розкриття сутнісних сил особистості у будь-якій практичній діяльності» [О.І. Крошка, 2008, с. 49].

Незважаючи на варіативність визначень окремими науковцями, самореалізацію у найзагальнішому вигляді можна розглядати як свідомий процес розгортання і зростання сутнісних сил людини, її творчих здібностей, умінь, потреб, мотивів, життєвих цінностей, як

здійснення людиною самої себе в житті, в повсякденній діяльності шляхом власних зусиль, співтворчості, співдіяльності з іншими людьми, як пошук і утвердження свого особливого шляху в цьому світі, своїх цінностей і смислу в кожний даний момент часу свого існування.

У психологічних дослідженнях науковці, розглядаючи самореалізацію як універсальну здатність особистості до самоздійснення, акцентуючи увагу на багатоаспектності даного феномена, виділяють в її структурі систему понять (мета, цінність, смисл, потреба, процес, креативність, результат тощо), які постають як психологічні компоненти самореалізації, кожний з яких має певне змістове навантаження і може бути предметом самостійного дослідження як психологічний аспект проблеми самореалізації особистості. С. Максименко у цьому зв'язку стверджує, що «самореалізація суб'єкта включає усвідомлення, вибір і реалізацію тих аспектів індивідуальності, які сприяють його самовираженню, реалізації його потенцій, формуванню суб'єктом власної системи смислів, цінностей, мотивів, уявлень про себе, постановку цілей і визначення способів їх досягнення, у т. ч. і перетворення себе» [С.Д. Максименко, 2010, с. 7].

Узагальнюючи запропоновані змістові характеристики самореалізації, наведені у дослідженні С. Максименко, вважаємо за доцільне виокремити ключові психологічні аспекти (цільовий, ціннісний), функціонування яких буде забезпечувати становлення і розвиток продуктивної самореалізації.

Значне місце в наукових дослідженнях належить психолого-педагогічним концепціям, в яких означена проблема аналізується з позиції діяльнісного підходу, у контексті якого самореалізація особистості проявляється як діяльнісно-процесуальний принцип становлення особистості та розглядається як діяльність, що спрямована на створення людиною свого життя, самої себе і виступає внутрішнім суб'єктивним її смислом. Як будь-яка діяльність, самореалізація потребує від людини, послуговуючись прогностичною функцією, передусім навчитися ставити цілі, в яких відображається ідеальне уявлення про результат, що має бути досягнутий у процесі самореалізації.

Утім, як свідчать дослідження, не всяка діяльність є самореалізацією. Тільки в діяльності, цілі якої усвідомлено ставить сам суб'єкт, він реалізує свої сутнісні сили. Така діяльність виступає для нього як самодіяльність, як реалізація своєї особистості [Л.В. Сохань, 1987, с. 121]. Тобто необхідною умовою самореалізації є свідомо поставлена особистістю мети своєї діяльності. При цьому успішність самореалізації детермінується усвідомленістю й прийняттям особистістю суспільних цілей як особистісно значущих, і «чим цінніші і значиміші для суспільства життєві цілі особистості, тим більший ступінь здійснення, «виконання» самореалізації людини» [Л.В. Сохань, 1987, с. 124]. Отже, самореалізація має місце тільки тоді, коли цілі діяльності свідомо визначає сам суб'єкт і вона стає внутрішньою умовою, яка спрямовує особистість на здійснення своєї життєвої мети. При цьому науковці акцентують увагу на тому, що «соціально зріла особистість не просто свідомо ставить і вибудовує в єдину лінію свої життєві цілі, вона також бере на себе відповідальність за їх реалізацію» [К.А. Абульханова-Славская, 1991, с. 36].

Самореалізація не є одномоментною дією, що приводить особистість до завершеності й повної досконалості. Як специфічний тип діяльності, самореалізація є поетапним процесом цілісної життєдіяльності людини, який полягає в опрідметненні всього комплексу індивідуальних здібностей і веде до перетворення особистості на суб'єкта життя. У цьому контексті слушною є думка Т. Титаренко про те, що «моє «Я», як синтез скінченого і нескінченого, спочатку існує реально, потім для того, щоб зростати, воно проєктує себе на екран уяви, і мої мрії, фантазії, химерні марева розкривають безмежність, нескінченність можливого. Моє «Я» містить у собі силу силенну потенціалу, воно є необхідністю того, чим я можу стати. Але це можливе реалізується завжди лише дуже частково» [Т. Титаренко, 1999, с. 57]. Починається самореалізація із соціального самовизначення і продовжується до кінця життя людини. Головними моментами самореалізації людини є усвідомлення свого образу «Я», пошук і вибір ідеалу, цінностей, здійсненню яких особистість присвячує своє життя.

У процесі цілепокладання ідеальне уявлення людиною результату, який має бути досягнутий в процесі самореалізації, відображається в «Я-ідеальному» (бажані досягнення), що визначається на основі реальних потенційних можливостей людини – «Я-реальному». У процесі самореалізації одна реалізована мета породжує іншу, досягнення якої створює основу для пошуку наступної. У міру такого наближення цілей до практичної самореаліза-

ції залучаються нові базові елементи її особистісної структури. На кожному етапі свого розвитку як процесу самореалізація здійснюється на межі можливостей особистості і набуває того рівня опредметнення її сутнісних сил, який свідчить про її вищий рівень – продуктивну самореалізацію [Л.В. Сохань, 1987, с. 143–144].

Проте слід зазначити, що становлення і розвиток особистісної продуктивної самореалізації постійно супроводжується подоланням суперечностей між потенціалом цілепокладання «Я-реальне» та потенційними можливостями самоздійснення «Я-ідеальне». В умовах невідповідності цілепокладання (наприклад, неврахування реальних можливостей людини, використання неадекватних засобів і способів діяльності тощо) ідеальна модель залишається без суттєвих змін, а практична діяльність людини не призводить до повної самореалізації особистості.

Оптимізація процесу самореалізації в напрямі досягнення її продуктивності потребує вирішення суперечності між «Я-реальним» (наявний внутрішній потенціал особистості і «Я-ідеальним» (наявні досягнення – результат певного етапу самореалізації), що потребує діагностики набутих досягнень і недоліків через механізм самопізнання за допомогою якого визначається, наскільки на етапі цілепокладання цілі були адекватні, а використані шляхи та способи їх досягнення – ефективними. Отже, самореалізуючись, особистість прагне здійснити свої життєві цілі.

Зауважимо, що повна цілісна самореалізація можлива тільки тоді, коли особистість не просто свідомо ставить і вибудовує свої життєві цілі, а тоді, коли вона бере на себе відповідальність за їх реалізацію.

Підґрунтям для формування цілей і завдань самореалізації виступають цінності. У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття «цінність». Так, В. Шапарь визначає цінність як «поняття, яке використовується для позначення об'єктів, явищ, їхніх властивостей, а також абстрактних ідей, що втілюють у собі суспільні ідеали і виступають завдяки цьому як еталон належного [В.Б. Шапарь, 2007, с. 596]. Автор виділяє три форми існування цінності:

- цінність як суспільний ідеал, як вироблене суспільною свідомістю абстрактне уявлення про атрибути належного рівня індивідуального (істина, добро, краса, цілісність, життєтворчість, унікальність, досконалість, справедливість) і конкретно історичного рівня (рівність, демократія);

- цінність, яка з'являється в об'єктивній формі у вигляді продуктів матеріальної і духовної культури або людських вчинків – конкретних, предметних утілень, суспільних ціннісних ідеалів естетичних, політичних, правових та ін.);

- соціальні цінності, які, заломлюючись кризь призму індивідуальної життєдіяльності, входять в індивідуальну структуру особистості як особисті цінності та є одним із джерел мотивації її поведінки [В.Б. Шапарь, 2007, с. 432].

Основою формування людини є соціальні цінності як моральні імперативи естетичних, релігійних, філософських ідей, правові норми, політичні переконання, узагальнені уявлення про мету і норми поведінки. Але кожній людині властива індивідуальна, специфічна ієрархія особистісних цінностей, яка виступає сполучною ланкою між духовною культурою суспільства і духовним світом особистості, між буттям суспільним і індивідуальним [В.Б. Шапарь, 2007, с. 597]. Згідно з позицією А. Маслоу, існує дві групи цінностей: Б-цінності (цінності буття) – вищі цінності та Д-цінності (дефіцієнтні цінності) – нижчі цінності. Як стверджує А. Маслоу, людям, які самоактуалізуються, притаманні вищі цінності: істина, добро, краса, цілісність, життєтворчість, унікальність, досконалість, справедливість, самодостатність [Maslow, 1968, с. 202].

Психологи (І. Бех, О. Крошка, С. Максименко, Т. Титаренко), розглядаючи різноманітні аспекти поняття «цінності», зауважують, що сфера особистісних цінностей визначає життєві орієнтації особистості і є найважливішим регулятором поведінки. Цінності конкретної особистості зумовлені тим, у чому вона вбачає головний сенс людського існування і як реалізує свою концепцію життя [О.І. Крошка, 2008, с. 49].

Для особистісних цінностей характерна висока усвідомленість. Як зазначає В. Франкл, самого факту усвідомлення цінностей цілком недостатньо для їх внутрішнього прийняття особистістю. Суб'єктивна значимість цінності повинна супроводжуватися прийняттям відповідальності за її реалізацію [Frankl, 1959, с. 220].

Особистісні цінності є похідними від суспільних цінностей, які людина, пропустивши через власний досвід та переконавшись у їх доцільності та необхідності, закріплює у своїй свідомості у формі ціннісних орієнтацій, що визначаються як спрямованість особистості на ті або інші цінності життя. Ціннісні орієнтації виявляються у цілях, переконаннях і реалізуються в процесі життєдіяльності та підтверджуються життєвим досвідом особистості. Вони відмежують істотне для даної людини від неістотного, що суттєво впливає на інтереси, настанови, потреби, зумовлюючи мотивацію дій і вчинків. Ціннісні орієнтації як найважливіші утворення у структурі свідомості та самосвідомості особистості закріплені особистим досвідом індивіда, усією сукупністю його переживань, виражають моральну орієнтованість і ціннісний сенс поведінки людини, на основі яких здійснюється повноцінний моральний вибір [Л.М. Ніколенко, 2018, с. 164]. Формуються ціннісні орієнтації особистості лише в процесі індивідуального засвоєння зовнішніх щодо суб'єкта цінностей, які стануть для нього внутрішніми, коли вони стають усвідомленими, емоційно «пережитими».

На думку В. Франкла, ціннісні орієнтації визначають вектор і результативність цього процесу і виступають своєрідною мірою її продуктивності. Цінності конкретної особистості зумовлені тим, у чому вона вбачає головний сенс людського існування і як реалізує свою концепцію життя [Frankl, 1959]. Особистісні цінності визначають принципи розуміння людиною соціальної реальності, власної поведінки та поведінки інших людей і виконують функцію смислотворення [Д.А. Леонтьев, 2007, с. 350].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що самореалізація як складний психологічний феномен, основними характеристиками якого є усвідомлення особистістю свого Я, як унікального, неповторного світу, є найвищою потребою людини, задоволення якої здатне забезпечити повноцінний розвиток особистості. Вибір і реалізація цілей і цінностей як ключових психологічних аспектів самореалізації, здійсненню яких особистість хоче присвятити своє життя, виступають вищим кінцевим результатом саморозвитку особистості. Проведене дослідження свідчить про необхідність подальшого та системного вивчення психологічних аспектів самореалізації.

Список використаної літератури

- Абульханова-Славская, К.А. (1991). *Стратегия жизни: методические проблемы психологии*. Москва: Мысль.
- Балл, Г.О. (2017). Концепція самоактуалізації особистості у гуманістичній психології. *Психологія і суспільство*, 2, 16–32.
- Бех, І.Д. (1997). Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*, 1, 121–129.
- Герасимів, Т.З. (2009). Самореалізація особистості як процес усвідомленого і цілеспрямованого розкриття сутнісних сил. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*, 872 (26), 53–57.
- Сохань, Л.В. (Ред.). (1987). *Жизненный путь личности: Вопросы теории и методологии социально-психологических исследований*. Киев: Наукова думка.
- Крошка, О.І. (2008). Сучасна психологічна наука про емоційно-оцінне ставлення до себе і життєво-ціннісні орієнтації. *Науковий вісник ПДПУ імені К.Д. Ушинського*, 6–7, 48–52.
- Леонтьев, Д.А. (2007). *Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности: монография*. Москва: Смысл.
- Максименко, С.Д. Осьодло, В.І. (2010). Структура та особистісні детермінанти професійної самореалізації суб'єкта. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка*, 8, 3–19. doi: 10.32626/2227-6246.2010-8.%25p
- Ніколенко, Л.М. (2018). Соціальна значущість ціннісних орієнтацій особистості у професійному становленні корекційного педагога. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 1 (15), 162–168. doi: 10.32342/2522-4115-2018-0-15-162-168
- Титаренко, Т., Панок, В., Чепелева, Н. (1999). *Життєвий шлях особистості. Основи практичної психології*. Київ: Либідь
- Шапарь, В.Б. (2007). *Сучасний тлумачний психологічний словник*. Харків: Прапор.
- Frankl, V. (1959). *Man's Search for Meaning. An Introduction to Logotherapy*. Boston: Beacon Press.
- Maslow, A.H. (1968). *Toward a Psychology of Being*. New York: D. Van Nostrand Company.

References

- Abulkhanova-Slavskaya, K.A. (1991). *Strategiia zhizni: metodicheskiie problemy psikhologii* [Life strategy: methodical problems of psychology]. Moscow, Mysl Publ., 229 p. (In Russian).
- Ball, H. O. Concept of self-actualization of personality in humanistic psychology. *Psychology and society*, 2017, no. 2, pp. 16-32. (In Ukrainian).
- Bekh I. D. *Dukhovni tsinnosti v rozvytku osobystosti* [Spiritual values in personality development]. *Pedahohika i psykhohohiia* [Pedagogy and psychology], 1997, no. 1, pp. 121-129. (In Ukrainian).
- Frankl, V. (1959). *Man's Search for Meaning. An Introduction to Logotherapy*, Boston, Beacon Press, 372 p.
- Herasymiv, T.Z. *Samorealizatsiia osobystosti yak protses usvidomlenoho i tsilespriamovanoho rozkryttia sutnisnykh syl* [The self-realization of the individual as a process of conscious and purposeful disclosure of essential power]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina* [Bulletin of Karazin Kharkiv National University], vol. 872, Issue 2(b), pp. 53-57. (In Ukrainian).
- Kroshka, O. I. *Suchasna psykhohohichna nauka pro emotsiino-otsinne stavlennia do sebe i zhyttievo-tsinnisni oriientatsii* [Modern psychological science about the emotional and evaluative attitudes towards oneself and life-value orientations]. *Naukovyi visnyk PDPU imeni K.D. Ushynskoho* [Scientific bulletin of Ushinsky SSPU], 2008, no. 6-7, pp. 48-52. (In Ukrainian).
- Leontiev, D. A. (2007). *Psikhologiia smysla: priroda, stroieniie i dinamika smyslovoi realnosti* [Psychology of sense: nature, structure and dynamics of meaningful reality]. Moscow, Smysl Publ., 511 p. (In Russian).
- Maksymenko, S.D., Osodlo, V.I. *Struktura ta osobystisni determinanty profesiinoi samorealizatsii subiekta* [The structure and personal determinants of the subject's professional self-realization]. *Problems of Modern Psychology*, 2010, vol. 8, pp. 3-19. doi: 10.32626/2227-6246.2010-8.%25p (In Ukrainian).
- Maslow, A.H. (1968). *Toward a Psychology of Being*. New York, D. Van Nostrand Company 10 Publ., 240 p.
- Nikolenko, L.M. The social importance of value orientations of a person in professional formation of a correction teacher. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Pedagogy and Psychology*, 2018, vol. 1 (15), pp. 162–168. doi: 10.32342/2522-4115-2018-0-15-162-168 (In Ukrainian).
- Shapar, V. B. (2007). *Suchasnyi tlumachnyi psykhohohichni slovnyk* [Modern explanatory psychological dictionary]. Kharkiv, Prapor Publ., 587 p. (In Ukrainian).
- Sokhan, L.V., ed. (1987). *Zhiznennyi put lichnosti: Voprosy teorii i metodologii sotsialno-psikhologicheskikh issledovaniy* [Life way of personality: Questions of theory and methodology of socio-psychological research]. Kyiv, Naukova dumka Publ., 281 p. (In Russian).
- Tytarenko, T., Panok, V., Chepelieva, N. (1999). *Zhyttievyi shliakh osobystosti. Osnovy praktychnoi psykhohohii* [Life way of personality. Bases of practical psychology]: textbook. Kyiv, Lybid Publ., 536 p. (In Ukrainian).

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF PERSONALITY SELF-REALIZATION

Pinska Olena, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the General and Age Psychology Department, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih
E-mail: pinskayaklava@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2558-6805
DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-11

Keywords: self-actualization, self-realization, aspect, goal, value, value orientations, sense, goal setting, implementation of the goals process.

In modern conditions of socio-economic and political development of society, there is an acceleration of changes presented in all spheres of human activity. In order to internally correspond to modern reality, a person must not only adapt to a new situation but also be able to change it, changing and developing at the same time. These new objective circumstances put a person in front of the need to solve complex questions related to the search for oneself, with the determination of one's capabilities, with a subjective

choice related to the problem of self-realization, the formation of a need for it, the creation of conditions that contribute to the transfer of self-realization from potential to actual state.

The aims of the article is to reveal the essence of individual self-realization, theoretical analysis and systematization of psychological aspects of personal self-realization in their interrelationship and interdependence.

The study uses methods of content analysis, generalization and specification, as well as modelling of the person's self-realization process.

It has been established that self-realization is considered in psychology as a conscious process of deployment and growth of a person's essential forces, their creative abilities, skills, needs, motives, and life values, as a person's realization of themselves in life, in everyday activities through their own efforts, co-creation, co-operation with other people, as the search and affirmation of one's special path in this world, one's values at every given moment of one's existence.

It has been shown that in psychological research, scientists considering self-realization focus on the multifaceted nature of this phenomenon and highlight in its structure a system of concepts (goal, value, sense, need, creativity, process, result, etc.), appearing as psychological components of self-realization, each of which carries a certain meaningful load and can be the subject of independent research as a psychological aspect of the problem of person's self-realization. In our study, the target and valuable psychological aspects of person's self-realization were singled out as key ones.

Based on the activity approach, it has been revealed that self-realization is considered as an activity aimed at a person's creation of their life, themselves, and acts as their inner subjective sense. Like any activity, self-realization requires a person to learn, first of all, to set goals that reflect the ideal image of the result to be achieved in the process of self-realization. However, not every activity becomes self-realization. It is an activity in which goals are consciously set by the subject themselves and their own essential powers are realised. That is, the conscious setting of the goal of their activity by the individual is a necessary condition for self-realization. At the same time, the success of self-realization is determined by the individual's awareness and acceptance of social goals as personally significant.

It has been emphasized that the basis for setting the goals and tasks of self-realization are values – a concept that is used to denote objects, phenomena, their properties, and abstract ideas which embody social ideals and, thanks to this, act as a standard of what the appropriate one is.

It has been highlighted that the foundation of human formation is social values as moral imperatives of aesthetic, religious, philosophical ideas, legal norms, political beliefs, and generalized ideas about the purpose and norms of behaviour. But every person has an individual, specific hierarchy of personal values, which acts as a connecting link between the spiritual culture of society and the spiritual world of the individual.

Personal values are a derivative of social ones; only after passing them through one's own experience and being convinced of their expediency and necessity, a person establishes them in their consciousness in the form of value orientations, which are defined as the orientation of the individual towards certain or other values of life. Value orientations are manifested in goals and beliefs, and are realized in the process of life; significant individuals influence interests, attitudes, and needs, determining the motivation of actions and deeds and are confirmed by the life experience.

It has been concluded that the personal value orientations are shaped only in the process of individual assimilation of values external to the subject, which will become internal for them when they are realized, emotionally "experienced". Acting as a basis for setting the goals and tasks in the self-realization process, value orientations determine the vector and effectiveness of this process, and act as a kind of measure of its productivity. The awareness and implementation of objective values by an individual in their activities during life are connected with integral self-realization.

In the article, the prospects for further scientific research regarding personal parameters that determine the productive self-realization of an individual are outlined.

Одержано 25.10.2022.